CRONICA SCENOGRAFICĂ

Decorul teatrului istoric: imaginară înfățișare a unui alt viitor

Acesta este rostul, deja clasicizat, al piesei de teatru istoric : TRECUTUL SĂ CONDAMNE ȘI SĂ CORIJEZE PREZENTUL. Trecutul, eufemizat, transcende pînă la anistorica, nedatabila „epocă de aur" a omenirii. Acel „cîndva", neprecizat temporal și nelocalizat spațial (raiul), care a circulat în toate mitologiile lumii — poate expresia subconștientei frici colective în fața noului, a oricărei noutăți care-i depășea și îi acuza obișnuințele, variantă pesimistă a utopismului — nu a putut fi reprimat nici de scientismul veacului nostru : piesa de teatru istoric scrisă azi și care se străduie să demonstreze cum că ideile și năzuințele de azi sînt, de fapt, bătrîne cît veacurile, deci permanente și vii, flăcări nestinse, nu izbutește decît să îndulcească pesimismul romanticilor : nu — zicem noi — nu-i adevărat că Trecutul e mai Bun și mai Curat, că e mai Nobil, mai Curajos, mai Drept decît Prezentul, pentru că, iată, Ideile și Năzuințele de azi le avem de cînd Lumea, au fost și ale lor, ale Moșilor-Strămoșilor. Cu alte cuvinte, e vorba de o constantă prin veacuri care, implicit, dar și incontestabil, demonstrează că din moment ce s-a păstrat de-a lungul timpului pînă azi, trecerea prin Istorie nu a însemnat nici un cîștig pentru umanitate : Ideile și Năzuințele — ca efect al raporturilor de forțe — au rămas la fel : nerealizate. Orice piesă de teatru istoric este fracție dintr-o nesfîrșită epopee a ÎNFRÎNGERII dublate de speranța realizării deziderateloi, de acum încolo, într-un viitor privit cu patetism. Așadar, pînă azi, teatrul istoric oscilează între romantismul paseist și milenarism. Cealaltă variantă a acestui gen literar, pare-se instaurată definitiv de Shakespeare, e teatrul istoric aluziv. Atitudine „post-romantică". Dintotdeauna prilej de a spune adevăruri **printre** ori **cu ocazia** frazelor și ideilor despre trecut. Mințile spectatoare ajung la un asemenea grad de antrenament în a le descoperi, încît, la rîndul lor, prin autosugestie, ajung să inventeze mesaje cifrate și acolo unde nu există pic de intenție în acest sens. Cine știe, poate or fi piese de teatru istoric care-și propun dezvăluirea unor aberații întîmplate cîndva cu intenția de a încerca să deslușească monstruosul mister care le-a făcut cîndva po-

„Io, Mircea Voievod" de Dan Tărchilă, Teatrul „Bulandra". În rolul titular, Victor Rebengiuc. Scenografia, Sever Frențiu și Dan Manoliu

www.ziuaconstanta.ro

sibile, scrise deci, cu speranța că, dezvăluindu-i procesul, se mai poate afla cîte ceva despre starea de derivă a umanității.

Să rezumăm: în piesele de teatru istoric, Trecutul poate fi Acuzatorul și Judecătorul Prezentului; ori poate fi Argumentul pentru menținerea nealterată a unei atitudini necesare la nesfîrșit în virtutea obligatoriei speranțe întru realizarea irealizabilului; Trecutul mai poate fi și substituit Prezentului și, luîndu-i locul într-o expresie străvezie, să primească bobîrnacele pe care substituitul nu le-ar admite sub nici un chip; Trecutul poate fi cercetat, ca depozitar ce este al atîtor fenomene cumplite și inexplicabile, pentru a se găsi jaloanele răului și izvoarele, inconștiente și necunoscute, ale acestuia.

Constatăm că în nici una din variantele enumerate mai sus trecutul nu este obiect de interes în sine. Trecutul n-are încotro și trebuie să vorbească pe limba de azi, a noastră. Totdeauna Istoria este luată de martor în bine sau în rău, ori este anchetată pentru simpla vină că seamănă mai mult sau mai puțin cu adevăratul vinovat, ori este disecată în căutarea unor malignități recurente. Așadar, ÎN ORICE SPECTACOL DE TEATRU ISTORIC PE CARE L-AM VEDEA E INUTIL SĂ CREDEM CĂ PE SCENĂ APAR ALTCEVA DECÎT SEMNE, SIMBOLURI, CARE SÎNT ALE NOASTRE, DAR AU FOST DISCRET ÎMPRUMUTATE EPOCII ȘI PERSONAJELOR SALE. Cu atît mai mult cu cît într-o piesă de teatru istoric nu urmărim cu sufletul la gură, pe scenă, Istoria, ci Personajele, oameni fictivi, ale căror cuvinte, emoții, sentimente, speranțe și mentalități sînt numai și numai ale noastre, ale celor de azi. Omenescul, fragil și tainic cum este, dizolvă istoricitatea, ignoră distanțele în timp și spațiu. Motiv pentru care Istoria nici nu mai contează.

În scenografia oricărei montări putem oricînd separa elementele (superficiale, de fațadă) aparținînd epocii, de elementele cu semnificație curentă. Nici n-ar fi cu putință altfel. Distanța în timp (sentimentul că cele văzute aparțin altor epoci) apare atunci cînd textul care a fost montat ne lasă indiferenți, deci cînd nu intră în reverberație cu prezentul spectatorului. Atunci este plicticos ca un basm ascultat prea tîrziu. Oricum, un spectacol de teatru istoric nu poate fi judecat și apreciat cu albumele de arheologie, cu hagiografiile în mînă. Fiecare spectacol de teatru este, de fapt, un chip al posibilului, un posibil cu grad de probabilitate zero, un posibil-efemeridă a cărui realitate are durata strictă a spectacolului. Așadar, el trebuie gîndit, judecat și validat în perimetrul unic al organicității sale. Dincolo de aspectele judecabile cantitativ, spectacolul de teatru istoric are un aspect mai puțin sesizat — aspectul funcțional. Se știe că sînt montări care atrag mai mult, cu mult mai intens decît altele, publicul. Demn de interes ar fi de aflat dacă nu cumva captivante sînt acele spectacole care conțin în scenografie (decor și costume), concepție regizorală și celelalte, **nuclee mitogene**, deci, cele care **au capacitatea de a proiecta băuuita imagine a trecutului undeva, în imaginara înfățișare a unui alt viitor decît cel previzibil prin datele coerente oferite de prezent.** La urma urmei, Trecutul nu este decît Dublul nostru, inert, placid, aburos și neînstare de altceva decît de a ne însoți pasiv în străbaterea Marii Durate. În ciuda deselor apeluri la EL și a eforturilor noastre de a-l face să ne confirme fiecare pas făcut, de fapt Trecutul pare să ne urmărească insistent, călcîndu-ne pe urme, ca un orb care vrea să iasă la lumină. Repetarea a ceea ce-i aparține e semnul rătăcirilor noastre din drum. Iar spectacolul de teatru cu piesa istorică este semnul involuntar al unor atare întîmplări.

Paul Cornel CHITIC

www.ziuaconstanta.ro